

I Håsjö församlings kyrkobokföring finnes följande anteckning för år 1831.

Den 21 september avrättades vid blandstenen bonden Nils Håkansson i Håsjö vilken hade förgiftat sin hustrus farmoder Brita Pehrsson i Håsjö.

Enligt samma bok framgår att Nils Håkansson föddes i Håsjöbyn den 10 januari 1801. Föräldrarna var, dragonen och bonden i Håsjöbyn, Håkan Pehrsson Högstedt och dennes hustru, Sara Svensdotter, bonddotter från Stavre Revsund. Nils var yngsta barnet bland 4 syskon. Hans fader hade delat hemmanet Håsjö nr 1 med sin yngre broder Sven Pehrsson.

Vid 17 års ålder tog Nils tjänst hos sin morbroder Nils Svensson, bonde i Revsund, där han tjänade till år 1820, sedan åren 1820 - 1824 hos sin broder Pehr Håkansson som under Nils Håkanssons bortavaro i Revsund tagit över föräldragården. År 1825 var Nils Håkansson i tjänst hos grannen Hans Ersson Sand.

Hans Ersson Sand f. 4/5 1777 d. 14/4 1831 i bröstfeber. Han hade varit gift med Katarina Ersdotter från Fors socken f. 18/5 1774 d. 6/8 1817. Hans var omgift med Karin Andersdotter f. 24/11 1774. Hon var troligen dotter till korpralen Anders Lundström o.h. Karin Nilsson, vilka tidigare varit bosatta i Östansjö, sedan i Gastsjö. I sitt äktenskap med Katarina hade Hans Ersson 2 barn dottern Brita Stina f. 27/9 1807 och sonen Erik Hansson f. 9/4 1811 som avled 8 dagar efter sin födelse, den 17/4 1811. Hans andra äktenskap var barnlöst.

Hans Ersson hade övertagit gården efter sina föräldrar Erik Hansson f. 5/11 1749 d. 23/8 1831 och hustrun Brita Pehrsson f. 16/3 1750. Hennes föräldrar var korpralen Pehr Nilsson Rönberg, född i Svedje och gift med Lucia Jonsdotter från Valla, senare bosatta i Ansjö, Hällesjö socken.

Sedan Brita blivit änka och gården övertagits av äldste sonen åtnjöt hon födorådsundantag på gården.

Hans Erssons dotter gifte sig den 6/2 1825 med drängen i gården, Nils Håkansson, sedan denne gjort henne gravid. Ett halvår senare föddes sonen Nils Petter Nilsson den 1/8 1825. Innan Håkansson hade Erik Kämpe, född 1801 död 1880, tjänstgjort som dräng på gården.

Nils och Stinas önskemål var att få övertaga gården efter hennes fader, Hans Ersson, men gårdens ekonomiska ställning var icke bra och Hans Ersson och den gamla modern tvekade att lämna över till Nils Håkansson. De hade nog tänkt sig någon annan än den medellöse drängen.

Men Nils hade ett annat påtryckningsmedel till hjälp.

Ett gåvobrev (testamente) från Stinas moder som avlidit 1817 förordnade att hennes dotter, enda barnet, skulle tilldelas moderns gifterätt i hemmanet.

En rättegång inleddes, genom stämning till svärfadern daterad 8/9 1825 begärde Nils å sin hustrus vägnar att den halva av fastigheten som tillhört den avlidna svärmodern skulle tilldelas hennes dotter Stina Hansdotter. Gåvobrevet, lagfaret 1817, uppvisades enligt vilket Katarina Ersdotter förordnat att hennes del i hemmanet skulle tilldelas dottern.

Så lydande inledning i stämningsansökan:

Ragunda Tingslags Häradsrätt:

Undertecknad Nils Håkansson får härmed vördsamt anhålla om laga kallelse och stämning å min käre svärfader Hans Ersson Sand.....

O. S. V

I sin framställning anförde Håkansson att svärfadern höll på att avyttra sina tillgångar så risk fanns att dotterns gåva skulle gå om intet och yrkade på att gåvobrevets (testamentets) förordnande skulle infrias.

Enligt domstolens utslag den 7/12 1825 fastslog Rag. Tingslags Häradsrätt att Stinas möderrätt i Hans Erssons fastighet skulle tilldelas henne, av hemmanet Håsjö nr 2 om 25/48 TL skattetal (1/4 av hela nr 2 = 16 2/3 Kpl)

Genom denna dom hade nu Nils Håkansson fått kontrollen över halva gården. Men svärfadern behöll sin hälft av hemmanet. I stället för att överlåta delen till mågen sålde han sin del 25/48 TL enligt avhandling av den 8/4 1826 till sin yngre broder Pehr Ersson f. 29/8 1779 . Pehr Ersson var gift i Svedje och hade hemman där. Pehr Ersson behöll dock inte fastigheten utan sålde den år 1828 till sin systerson i Håsjö, Erik Kämpe, för en summa av 533 RD o 30 SH Banco. Lagfarten var dock ej klar förrän den 30/11 1829 alltså ½ år efter Brita Pehrsdotters död.

Pehr Ersson var alltså ansvarig för sin del av fastigheten vid tidpunkten för Britas död. Hemmanet hade nu två ägare som skulle turas om med fullgörande av undantagsförmånerna för Brita Pehrdotter. Vid tiden för Britas insjuknande, skulle alltså Pehr Ersson och Håkanssons sköta födorådet för henne omväxlande i 14 dagars perioder, vilket var vanligt i sådana fall.

Söndagen den 3 maj 1829 var den första dagen i en ny 14 dagarsperiod för Håkanssons. Denna dags morgon besöktes Brita av sonen Pehr, hon var då pigg och kry enligt rättegångsprotokollen. Men på aftonen började kräkningar och magplågor som fortsatte under de följande dagarna. Tillståndet förvärrades undan för undan och den 8 maj avled Brita, då 79 år och 2 mån gammal. Hon begravdes på Håsjö kyrkogård. Under sin sjukdomstid hade hon yppat misstankar för anhöriga och vänner att något brott var orsaken till hennes sjukdom.

Utdrag ur domboken:

Pehr Ersson, son till Brita, hade innehavt andra halvan av hemmanet och hade under föregående 14 dagar t.o.m. lördag den 2 maj ordnat hennes mathållning. Han trodde att moderns sjukdom hade naturliga orsaker. Själv sade hon att nu hade hon fått vad de länge hade lovat henne, utan att ange vad eller av vem hon hade blivit lovad, men Pehr bad henne slå bort sådana griller. Pehr var gift i Svedje och hade hemman där.

Erik Hålund, fältjägare i Svedje, en annan av änkans söner f. 26/12 1785 besökte henne under sjukdomstiden. Ingrid Ersdotter, moder till Erik Kämpe var dotter till Brita och var bosatt i närheten och gift med Olof Pehrsson Kämpe (Kämptorpet). Änkan hade således många anhöriga i närheten.

I bygden började nu rykten ta fart om att allt ej stod rätt till med Britas död och att Nils och Stina bragt farmodern om livet. Småningom inblandades myndigheterna. Britas lik grävdes upp under sommaren. Obduktionsläkaren, Pehr Rissler, förklarade att Brita dött av arsenik som hon förtärt söndagen den 3 maj 1829. Rester av sådant fanns i maginnehållet.

Misstankarna riktades mot Nils Håkansson och hans hustru Stina Hansdotter. De häktades och fördes till länshäktet i Östersund som skäligen misstänkta för mord. 3 maj var ju första dagen i deras mathållningsperiod för Brita Pehrdotter, den dag då hon insjuknade.

Fångtransporten sköttes av gevaldigerna Åström och Oden. Härads hövdingarna domarna voro Cawallin och Sundqvist och åklagare (actor) länsman Hamrin.

Fältjägare Jonas Bergqvist (Bergstedt) Brunflo companie hade av Nils Håkansson blivit svårt knivskuren under ett gräl mellan dem, enligt uppgift på allmän väg och under sabbaten hade Bergqvist fått ett 4 tums långt huggsår i ena handen och ett hugg i ryggen. Nils förklarade att Bergqvist börjat grälet. Ekonomisk uppgörelse mellan dem hade senare skett, och enligt doktor Pehr Risslers utsago skulle inte något framtida men för Bergqvist bli följden. Intyg om skada dat. 26/6 1830 inlämnat till rätten. Händelsen var ytterligare en åtalspunkt mot Nils

Håkansson.

Rättegången påbörjades vid andra ordinarie tinget vid Ragunda Tingslags Häradsrätt den 3/12 1829, fortsattes 24/3 1830. I Sundsvalls rådstuga 26/5 1830 samt den 29/7 i Stuguns Gästgivaregård. Den 9/10 1830 kom domslutet.

Utdrag ur rättegångsprotokollen: (ordagrant återgivna)

Nils Håkansson som är av medellängd och efter utseende av stark kroppsbyggand uppgav att han var född av bondfolk uti Håsiö by, där han från födelsen till år 1818 oavbrutet vistats tills han tagit tjänst hos morbrodern Nils Svensson, Stavre Revsund Jämtland, hos vilken han tjänat som dräng till år 1820, varefter han åter flyttat till sin broder Pehr Håkansson i Håsiö som under tiden fått tillträda faderns hemman. Hos sistnämnde tjänat i två år och därefter gått i tjänst hos sin svärfader Hans Ersson Sand, där han efter ett och halvt år ingått äktenskap med Sands dotter, sin varande hustru. Sedermera varit skattskriften som inhyse till år 1827 då han fått tillträda sin hustrus modernejord, vilken han genom en under tiden utförd rättegång återvunnit.

Utdrag ur rättegångsprotokollen:

Brita Stina Hansdotter, lång till växten och efter uppgift i havande tillstånd, tillkännagav att hon var född av bondfolk i Håsjö by 1807, att hon förlorat sin moder vid 9 års ålder och att hon ständigt bott hos sin fader Hans Ersson Sand i Håsjö, samt att hon haft under sitt äktenskap 2 barn, varav ett är med döden avgången.

Länsman Nils Hamrin företedde i rätten ett intyg från Comministern i Hällesjö - Håsjö så lydande:

Prästbetyg.

Bonden Nils Håkansson ifrån Håsjö, född 1801 den 10 januari och hustrun Brita Stina Hansdotter född 1807 den 27 september, levde kristeligt och läste hjälpeigt innan och utan bok. De förstår det nödvändigaste av vår salighetslära. De hava bevistat gudstjänst och förstår tillräckligt, samt begått Herrens heliga nattvard. Emot deras levnad har intet klander varit anmält innan de blevo beskylda för det brott för vilket de nu äro häktade.

Betygar Håsjö den 8 oktober 1830

Pehr Sahlén comminister (sigill)

Vittnen:

Erik Kämpe, f. 22/7 1801, dotterson till Brita Pehrsdotter vittnade i rätten om knivhuggningen och grälet han åsett mellan Nils Håkansson och Jonas Bergstedt

Anders Jonsson, f. 3/8 1782, bonde i Håsjö byn, granne till Brita Pehrsdotter och kusin med Nils Håkanssons svärfar och ägare till halva Håsjö nr 2, vittnade att han hört Nils säga att Brita skulle få sitt födoråd på en gång.

Jonas Jonsson f. 19/4 1795, broder till Anders Jonsson hade hört liknande uttalanden.

Doktor Pehr Rissler, obducenten förklarade att Brita Pehrsdotter avlidit till följd av arsenik som hon förtärt söndagen den 3 maj 1829.

Dr. Brissman, utanordnare av giftet som Nils Håkansson erhöi enligt rekvisition och under

falskt namn Nils Ahlqvist. Notan var förfalskat av Lars Hellgren. Nils var själv ej skrivkunnig.

Apotekare Freundt, Sundsvall apotek och hans lärling Bonnerdahl, leverantörer av giftet som erhöll på dr. Brissmans recept av den 5/1 1829. De ansåg sig känna igen Nils och Sven senare under utredningen som då hölls i Sundsvalls Rådstuga den 26/5 1830. Sven Hög hade åtföljt sin broder Nils till Sundsvall för doktorsbesök i anledning av någon åkomma den 5/1 1829, och samtidigt besökt apoteket.

Vittne:

Lisa Kajsa Olofsdotter, från Håsjöbyn (granngården) vittnade till förmån för Nils Håkansson. Sade sig ha lånat potatismjöl från Håkanssons, men måste sikta det för att det var sand i det och det måste ha kommit dit oavsiktligt. Kanske hade Brita fått i sig något av samma sort. Vittnesmålet ansågs vara värdelöst sedan Nils bekänt brottet.

Under utredningens gång åtalades följande personer som medansvariga för mordet.

Erik Ersson, 73 år, bonde från Långsjönäset, anklagat för att vid flera tillfällen ha givit Nils Håkansson rådet att avliva födorådshjonet Brita Pehrsson med s. k. rävfikon. Nils beskyllde honom för detta, förmodligen med tanken att det skulle mildra straffet. Erik nekade.

Lars Hellgren, 33 år, vid rättegångstillfället anklagat för att ha förfalskat en rekvisition av gift i januari 1829, med comminister Pehr Sahléns namn och Nils Ahlqvist som mottagare. Lars Hellgren var antagen som barnalärare i Hällesjö-Håsjö pastorat 1820-1822.

Sven Hög f. 13/4 1796, broder till Nils Håkansson, anklagat för falskt intygande. Han intygade att broderns namn var Nils Ahlqvist på apoteket i Sundsvall vid inköpet av giftet.

Både Lars Hellgren och Sven Hög voro dock ovetande om vad giftet skulle användas till. De trodde att det skulle användas till något lagligt ändamål.

Utdrag ur domboken:

Sven Hög, medelmåttigt lång och av stadig kroppsbyggnad förmälte att han var född i Håsjö by av bondfolk år 1796, arbetade i två år under vilken han var i tjänst hos andra. I övrigt vistades hemma hos sin fader tills år 1815 då han ingått i Kronans tjänst som soldat, att han ingått äktenskap år 1821 varefter han begagnat soldattorp till år 1825 då han av brodern Pehr Håkansson inköpt det torp han nu bebor, att han för navelbrock erhållit avsked från krigstjänst den 21 juni 1826.

Lars Hellgren, 33 år gammal, är krympling som går på 2 kryckor utlät sig vara född i Gastsjö i Hällesjö socken av bondfolk, att han där njutit föda och skötsel till år 1814 och därefter jämväl insatts på föräldragården som födorådshjon samt att han blivit antagen såsom barnalärare i Hällesjö - Håsjö 1820-1822.

Erik Ersson, 73 år vid rannsakingen, var bonde på Långsjönäset, var av svag kroppsbyggnad, sade sig ha släktskap med Håkanssons. Han uppträdde starkt berusad vid ett rättegångstillfälle, varför han ådömdes straff därför 22 dygn på vatten och bröd för fylleri inför domstol.

Ledamöter i rätten;

Urtima ting å Gästgivaregården i Stugun den 22/7 1830

Häradshövding Cawallin.

Ledamöter i rätten:

Urtima ting i gästgivaregården i Stugun den 22/7 1830. Nämndemän:

Anders Nilsson
Jonas Andersson
Matts Ersson
Jonas Ersson
Pehr Andersson
Esbjörn Jonsson, Ammer.
Halvar Nilsson, Krokvåg.

Nils Håkansson nekade från början till all kännedom om orsaken till Britas sjukdom och död, men indicierna hopade sig mot honom. Vittnesmål om hotfulla uttalanden mot henne, Britas egna misstankar m.m. De avgörande frågorna var dock var kom giftet ifrån, vem hade anskaffat det och hur hade Brita fått det i sig. Inköp av sådana varor liksom all annan handel måste på den tiden göras i en stad, i detta fall i Sundsvall. Det framkom under utredningen att Nils Håkansson den 5/1 1829 åtföljt sin broder Sven Hög till Sundsvall och besökt apoteket där. Apotekaren Freundt och hans lärling Bonnerdahl ansåg sig på utseendet känna igen både Nils och Sven vid rättegången som denna gång hölls i Sundsvalls rådstuga, ett och halvt år efter köpet och intygade att gift köpts där på apoteket.

Under utredningen å Sundsvalls rådstuga den 26/5 1830 erkände Nils att han erhållit giftet den 5/1 1829 å apoteket därstädes enligt doktor Brissmans recept och under uppdyktat namn, Nils Ahlqvist. Enligt beställningsnotan som förfalskats av Lars Hellgren angavs beställningen av giftet begärts av comminister Pehr Sahlén och skulle användas för rävfångst.

Sven Hög som åtföljde sin broder hade intygat att Nils efternamn var Ahlqvist.

I sitt slutliga erkännande gav Nils följande version av händelseförloppet. På lördagskvällen den 2 maj hade han uppställt ett kärl med mjölk (mjöd ?) (otydligt skrivit). I kärlet i källaren inlade han något av giftet. Han hade senare märkt att kärlet var urdruckat sedan Brita varit där. Något annat hade inte förekommit enligt hans utsago. Han bedyrade att hans hustru var oskyldig till brottet och sade sig vara berett att sona gärningen med sitt huvud.

Efter obduktionen, då det var tydligt att Brita blivit förgiftat, hade Nils Håkansson omtalat för sin hustru att det var han som hade smusslat in arseniken. För att skydda sin make höll hon tyst med vad hon fått veta. Domarna hade en viss förståelse för detta (enligt rättsprotokollen), hon var ju hans lagvigda maka. Brita Stina frikändes för mordhandlingen, men tvivel fanns ändå hos ändå hos domarna, hon hade ju ordnat mathållningen för farmodern insjuknandedagen och obducenten hade förklarat att dödsorsaken var arsenik som hon fått i sig denna dag. Men med hänsyn till Nils bedyranden att hustrun inte hade någon del i gärningen och hennes nekande ansåg sig inte rätten kunna hålla henne i fängelse längre än till domen fått laga kraft. Men hon skulle sedan avstraffas för sin tystnad med uppställning i Håsjö kyrka och erhålla 10 piskrapp av profossen.

Erik Ersson dömdes att bota 6 daler 32 shilling silvermynt eller 14 dagar på vatten och bröd för hans uttalande att ge Brita Pehrsdotter rävfikon, vilket kunde ha givit Nils Håkansson första impuls att avliva födorådshjonet. Vid utmätningen av straffet togs hänsyn till Eriks ålder och fylleri enligt domstolsprotokollen.

I tron att straffet för brottet skulle bli mildare hade Nils förklarat att bonden Erik Ersson en gammal bekant hade flera gånger givit honom rådet att avliva Brita Pehrsdotter. Erik förnekade detta, men medgav så småningom att han någon gång alkoholpåverkat möjligen kunde ha fällt sådant yttrande. En gång då Erik bevistade Håsjöbyn för inköp av halm besökte han Håkanssons. Stina höll då på med matlagning åt farmodern och Erik hade då sagt du bör nog hellre ge henne rävfikon. På det hade Brita svarat, Gud bevara mig för sådant prat, Erik Ersson säger det som hämd för att Brita utspritt ett mindre angenämt rykte om honom i bygden.

På domarens fråga hur rävfikon såg ut svarade Erik, att han själv inte hade innehavt sådant, men kände personer som använde dem för att avliva rävar och hundar och att de kunnat köpa giftet utan särskilt tillstånd på apoteket.

Lars Hellgren dömdes att bota 40 daler silvermynt eller 12 dygn på vatten och bröd för förfalskningen och dessutom mista äran,

Sven Hög dömdes att bota 100 daler silvermynt eller 24 dygn på vatten och bröd för osant intygande.

Nils Håkansson dömdes för överlagt mord å sin hustrus farmoder att mista livet genom halshuggning och stegling. (kroppen hängdes på en stege efteråt). Knivhuggningen av Bergstedt ansågs också styrka delinkvintens onda sinnelag.

Avrättningen ägde rum vid gränsen mellan Håsjö - Ragunda efter Kälagottvägen den 21/9 1831.

Enligt sägnen, utkommenderades en man från varje hushåll på orten för att bilda spetsgård. Personerna ifråga måste ha uppnått myndig ålder. Erik Olov Jönsson, 21 år gammal fr. Håsjö, son till Jöns Erson Ström, var en av ungdomarna som blev kallade för att stå i "spetsgården". Deras uppgift var i första hand att förhindra fången att fly, men även som avskräckning för sådana brott. Fången fördes av gevaldigerna åtföljd av prästen som skulle läsa skriftens ord för den dömd. Bödeln, som iförd vita handskar hållit sig gömd, trädde fram sedan mannen lagts ner på stupstocken och prästen gjort sin uppgift. Ett hugg med bilan skilde huvudet från kroppen. Efteråt tog bödeln av sina handskar och kastade dem på den döda kroppen och förklarade sig inte ha någon skuld till den mannens död.

Kroppen hängdes sedan upp på en stege där den skulle hänga ett tag "sig självt till straff och androm till varnagel". Den grävdes sedan ned i närheten ute på myren.

Samtidigt fanns det dock folk som utnyttjade avrättningen för sina vidskepliga åtgärder att bota fallandesot och andra sjukdomar.

Så snart avrättningen skett, skyndade man fram och tog vara på blodet efter den döde för att senare användas vid de vidskepliga förehavandena.

Många mödrar vars barn hade engelska sjukan passade också på att "jorddra" sina barn för att bota dem från sjukdomen.

Not: Apotekare Freund hade 4 apotek. I Sundsvall Hernösand, Torp och Borås. Han var gift med Margareta Wiklund från Hudiksvall. Gifte sig 1832 och dog 1863. Hustrun dog 1888.

